CATULLI VERONENSIS
LIBER.

RECENSUIT ET INTERPRETATUS EST

AEMILIUS BAEHRENS.

VOLUMEN ALTERUM.

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.
MDCCCLXXXV.

CATULLI VERONENSIS

LIBER.

INTERPRETATUS EST

AEMILIUS BAEHRENS.

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.
MDCCCLXXXV.

PRAEFATIO.

Commentarius hic Catullianus anno 1874 incohatus annoque 1876 in praefatione uoluminis prioris publice promissus quod nunc demum in lucem emittitur, hanc potissimam habet causam, quod alia super alia opera, maxime Tibullus cum Propertio Statiique siluis ac quinque poetarum latinorum minorum uolumina, adeo me adhuc tenuere occupatum, ut pristinae curae non sic ut par erat totum me dedere animo otioso liberoque liceret. quamquam etiam inter illas editiones condendas numquam requieuit aut Catulli mei amor aut opera in eo interpretando emendandoque posita. immo quidquid per decem annos elapsos, dum totum antiquitatis praecipueque scriptorum latinorum orbem repetitis studiis peragro, ad inlustrandas ueteres delicias facere uidebatur, ilico migrabat in margines exemplarium; et ubi recrearem me ab aliorum operum labore haud raro taedioso, saepe animus in Catulli uerbis iterum iterumque perpensitandis conmorabatur. sed molem adnotatiuncularum subinde subnatarum in iustum commentarium adhibitis ubique cum cura priorum editorum criticorumque studiis redigere, ut ex parte minore iam antea in scholarum de hoc poeta habitarum usum institui, ita in totum peragere coepi ineunte mense Octobri anni 1883 finiuique exeunte mense Augusto a. 1884.

Sed antequam de huius commentarii rationibus exponam, necesse est de priorum doctorum in explicando hoc poeta meritis pauca uerba faciam. si a primis interpretibus Antonio Parthenio [Brixiae 1486] et Palladio Fusco [Venetiis 1493] et Alexandro Guarino [Ven. 1521] recedimus, per saeculum XVI tria potissimum litterarum nostrarum lumina atque decora interpretationis fundamentum solidum iecere. et Antonii quidem Mureti notae, quae primum prodiere Venetiis a. 1554 saepiusque abhinc repetitae sunt, et doctrinae accuratae et iudicii elegantis laudem merentur eandem, quam omnia Mureti scripta sibi uindicant; altiorem disquisitionem in locis difficilioribus saepe requirimus. quem et

acumine obscura egregie inlustrante et sentiendi cogitandique subtilitate et eruditione in omnibus fere litterarum antiquarum partibus aeque stabili proque illis temporibus plane admirabili*) et lectione ueterum scriptorum amplissima longe superauit Achilles Statius Lusitanus [Ven. 1566], qui dubitari nequit quin ut in textu emendando non mediocriter ita in interpretando omnium optime de Catullo sit meritus. denique Iosephi Scaligeri subitae curae (elegiacorum editio uno mense, ut ipse adfirmauit, absoluta primum prodiit Lutetiae 1577, iterum aucta Heidelbergae 1600 saepiusque) non tam ex certa poesis latinae cognitione iudicioque eleganti quam ex accurata priscae latinitatis scientia profundaque doctrina Catullo maxime haud parum profuit. — nec Ianorum Dousarum, patris 'praecidanea' (Antuerp. 1582) et filii 'coniectanea' (in editione eroticorum castigatissima, Lugd. Bat. 1592), silentio praetermittenda sunt studia.

Saeculum XVII et XVIII, ut erat minus ferax altis subtilibusque ingeniis, uastae maxime doctrinae copias congessit. sic Iohannis Passeratii 'commentarii' (Parisiis 1608) auctore mortuo editi, sic Iani Gebhardi 'animaduersiones' et I. Meleagri 'spicilegium' (in editione elegiacorum Francofurtana a. 1621), sic maxime Isaaci Vossii (Londinii 1684) et Antonii Vulpii (Patauii 1737) et Conradini de Allio (Venet. 1738) in Catullum commentarii non mediocriter enarrationem poëtae promouerunt. ex quibus Passeratius et Vulpius potissimum cumulando ex multa lectione locos quos uocant parallelos aliquatenus compensarunt uenae criticae iudiciique subtilis absentiam omnem. Vossius autem, his et acutior et eruditior, rara qua excellebat doctrina multo magis aliis quibuslibet antiquitatis partibus in hoc opere profuit quam ei quem proprie tractandum sibi sumpsit poetae aequabiliter inlustrando; cüi praeterea, ut erat ingenium saepius peruersum, obtrusit haud raro commenta ab omni probabilitate abhorrentia. his ita se habentibus actum esse posset uideri per duo illa saecula de uenustate explicandi et acumine critico (et hae praecipue uirtutes Catulli interpretem ad Muretos et Statios adspiraturum debent ornare), nisi ei qui data occasione et magis in transcursu poetae Veronensis emendationem tetigerunt egregie huic consuluissent

*) non solum inscriptiones bene cognitas habuit, sed etiam grammaticorum opera non uulgaria; uelut Placidi glossas pretiosissimas, nostro eas saeculo publici iuris factas, iam manibus triuerat AStatius (ex. gr. ad XLII 13 adfert: 'Placidus in glossis: *litum os, patientiam calcatam uel crudelitatem in rictu*'; cf. edit. Deuerl. p. 60, 16).

sustentassentque pro sua parte saeculi XVI gloriam, dico inmortales illos Dauniae Camenae sospitatores NHeinsium (cuius uidenda 'aduersaria critica') et RBentleium (maxime ad c. LXVI) et ISchraderum (cuius celeber est 'emendationum liber'). nam qui exeunte saeculo superiore Catulli carmina perpetua inlustrauit adnotatione, Frid. Guil. Doeringius (Lipsiae 1788, quae ἔκδοσις in breuius contracta iterum est emissa Altonae 1834), is perpauca priorum copiis de suo addidit, in ceteris autem omnibus officio suo impar fuit. quem ut aliis in rebus ita accurata poesis latinae scientia longe superarunt singulis particulis operam nauantes Mitscherlichius (lectt. in Cat. et Prop., Gottingae 1786) et Santenius in elegiae ad Manlium [LXVIII] editione Lugduni Batauorum 1788 emissa et Valckenarius ('Callimachi elegg. fragm.', Lugd. Bat. 1799); inter quos Santenius collecti in nouam editionem apparatus critici amplissimi specimen exhibens extitit ultimus propugnator (si a Sillig̣io et Ellisio recedas) eius rationis, qua laborant anteriorum doctorum omnium studia: deerat adhuc certum fundamentum, quo emendatio et cum hac ubique artissime cohaerens interpretatio tuto posset inniti.

Initio huius saeculi XIX facta est ea rerum philologicarum mutatio, qua in Germania abhinc in his studiis principatum optinente in crisi tam ceterarum antiquitatis partium quam ueterum scriptorum prae ceteris inquirere coeperunt in fontes puros primariosque, quibus omnis memoria stat. et simul mutata iudicandi ac sentiendi ratione multas res a prioribus prae caeca admiratione tamquam mutis fere neglectas indagare coeperunt, scriptorum uitas et tempora, locum quem in uniuersa litterarum historia illi optineant, similia haud pauca. et recensendi quidem ad nouam normam Catullum munus optigit Carolo Lachmanno, qui ex eis qui tum noti erant codicibus duos duces eligens in editione sua a. 1828 quae tum in textus emendationem parata habuit adiecit, quam multa in hac prouincia restarent absoluenda haud ignarus (prolegg. uol. I p. LIV). alteram enarrationis nouo modo suscipiendae prouinciam in se suscepit Mauricius Hauptius, sed de Lesbiae persona et rebus chronologicis inquisitiones tantummodo incohauit: etsi eius 'quaestiones Catullianae' et 'obseruationes criticae' non solum emendationi sed etiam interpretationi profuerunt, tamen satis sunt documento, non fuisse Hauptii id quod coeperat absoluere. subactum quidem iudicium et accurata doctrina et sobrium disquirendi genus praesto erat uiro illi (et propterea eius 'opuscula' commendatione sane sunt digna), sed ab eiusdem natura

tardissima aberat fere dubitatio acuta et diues illa uena critica diuinandique εὐστοχία. unde Lachmannum uero ingenio praeditum utpote se maiorem quasi per εἰδωλολατρείαν ueneratus seruiliter huius textum Catullianum, cuius condicionem parum perspectam habuit, rarissime deseruit. quamquam Hauptiana illa 'prudentia', cum praesertim a scholae Berolinensis sectatoribus tam saepe et praedicata sit et etiamnunc praedicetur, a multis hodie adeo pro summa in philologia laude habetur, ut euersa sit paene recta aestimatio et fere obliuioni datum, eum demum uere magnum esse in quacumque disciplina, in quo arti summae coniunctum sit summum ingenium; qualem coniunctionem admiramur in maximo huius saeculi philologo Ritschelio.

Sed ipsa temporum nostrorum ratio tulit, ut motas semel quaestiones persequerentur sedulo uiri strenui, ueluti CGHelbigius in dissertatione inscripta 'zur Charakteristik des C.' in libro 'deutsche Jahrbuecher' (1842 p. 1213 sqq.), WThIungclaussenus in programmate Itzehoensi a. 1857 'zur Chronologie der Gedichte des C.' et horum studiis et eis, quae iam priores commentatores in hanc partem collegerant, non minus quam propriis disquisitionibus amplis diligentibusque innixus uniuersam de poetae uita materiam sibi tractandam sumpsit Ludouicus Schwabius, qui librum luculentum et in omnibus rebus huc pertinentibus utilissimum, cui est titulus 'quaestionum Catullianarum liber I', Gissae a. 1862 emisit. quem qui secuti sunt docti in eodem argumento uersantes (conmemoro libellos ORibbeckii 'C. Valerius Catullus', Kiliae 1863 et ACouati 'étude sur Catulle', Paris. 1875), ex his nemo plus praestitit quam RWestphalius in libro et eleganti et ingenioso 'Catull's Gedichte' (Vratislaviae 1867). hic licet interdum cogitationi libere euolanti nimis indulserit historiae fidem sobriamque disquisitionem parui faciens, tamen haud pauca a prioribus non perspecta acute enucleauit subtiliterque inlustrauit. ceterum in his quoque quaestionibus non ita pauca aut exigua a nobis primis esse rectius explicita in commentariis, animaduertent periti.

Sic ab hac parte firmioribus interpretationi, quae proprie uocatur, iactis fundamentis tandem adesse tempus commentarium iustum componendi potuit uideri, cum praesertim hoc saeculo nostro docti eis quae dixi studiis intenti nimis neglexissent uerborum enarrationem, quae etiam post priorum curas industriae ingenioque amplissimum campum patefaceret. sed ecce iterum res critica principalem in studiis Catullianis locum sibi flagitauit. fundamentum enim a Lachmanno recensioni suae subiectum ut iam antea reperto

a Silligio adhibitoque a Schwabio Sangermanensi (G) labefactatum erat, ita plane est subtractum, postquam a. 1875 ego demonstraui primus*), codicem Oxoniensem (O) uel ipso G meliorem principale recensendi Catulli subsidium esse simulque ceteros codices omnes utpote ex G profectos abici debere. hoc quanti momenti esset ad textum emendandum, statim ex editione mea a. 1876 apparuit, qua id efficere studui, ut plena optimorum textus recensendi fontium imago adesset. nam quod ad cetera, etsi bene intellexi, me emendationem non exhausisse, tamen meo mihi iure idem quod Lachmannus sumendum putaui, scilicet ut darem quas tum in promptu habui correctiones. inter quas licet fuerint eae quas hodie abicio (et quem non dies docet meliora?), tamen etiam in emendatione me plane adaequasse Lachmanni merita probi simulque prudentes iudices candide agnouerunt, inimici omni modo negauere atque dissimulauere**); ex quibus pauci scholae Lachmannianae sectatores uel eo usque processerunt, ut codicis O praestantiam in dubium uocantes ad Lachmanni copias relaberentur, et peritia talium quaestionum disceptandarum illi destituti et rei criticae exercendae facultate. qui ut assensum non tulere doctorum, apud quos iam fere nostra de codicibus Catullianis sententia optinuit, ita ego ipse per annos inde elapsos in dies magis sinceram libri O et interpolatam libri G naturam indolemque perspexi. idem autem tempus continuataeque in poetae uerbis penitus intellegendis curae non solum nonnulla a me celerius olim esse mutata docuerunt, sed etiam largam copiam nouarum correctionum suppeditauerunt. quin adeo nunc Catullum mihi uideor restituisse in eum statum habitumque, quem eis quibus utimur subsidiis recuperare licet.

---

*) nihil sane refert, cui hoc demonstratum acceptum debeant litterae; sed Ellisius, qui in priore editione (Oxon. 1867) in modum Silligianae uastissimum et ex omnibus codicibus conrasum apparatum exhibente de libri O pretio nihil erat suspicatus, non debuit in altera a. 1878 inhoneste plane inprobeque et cum indigna nostri insectatione adeo ueritatis esse inmemor, ut me inter Germanos quippe primum hoc uidisse argueret. quae res uel illius popularibus mouit ruborem.

**) quorum opera quid effectum sit ut intellegas, lege quae CBursianus in libro suo 'Geschichte der klass. Philol. in Deutschland' (II p. 936 sqq.) de nobis protulit. is enim, ut criticus non erat (cum circumspicerem, quo iure tam friuola de nobis statueret, unam inueni eius coniecturam ad Cat. XXXVI 9 hance *me puella uidit ioco se lepido uouere diuis!*), ex aliorum iudiciis in his rebus pendens iniquissimam de nobis sententiam tulit. indignum est, modo tam inliberali criticorum studia ut difficiliora ita publico honore multo magis carentia deprimi inminuique, ut taceam de factionibus.

Sed quod ad interpretandi officium attinet, mihi aliis rebus intento interim praeuenit Robinso Ellisius, qui Oxonii a. 1876 emisit largum amplumque commentarium anglice scriptum, et priorum enarratorum et sui ipsius copiis in unum iunctis. non pauca ille ex graecorum maxime scriptorum lectione attulit noua utiliaque, non mediocrem operam in explendis omnibus interpretis muneribus posuit; sed deest ei acumen certumque iudicium (unde eius doctrina diligentiaque euadit Passeratiorum Vulpiorumque similior) omninoque omnis facultas critica sentiendique subtilitas; quo factum est ut caute ille uitaret disceptationem earum quaestionum, quae cum textus emendatione sunt coniunctae. sic plerumque maluit insistere uiae tritae tritasque anteriorum interpretum nugas retinere aut adeo nouis cumulare. nihilominus etiam Ellisii studiis doctis Catullum aliquid debere, lectores haud paucis huius nostri libri paginis intellegent*). — ab hoc autem Anglo plane pendet EBenoistius, cuius commentarii gallice scripti pars prior (usque ad c. LXIV pertinens) Parisiis a. 1882 est edita: ut in re critica tutius securiusque habuit sentire cum pluribus, ita in explicatione totum fere se addixit decessoribus maximeque Ellisio; semel bisue nouam eius adnotationem conmemorare me memini.

Alias ad Catulli et emendationem et interpretationem symbolas qui in programmatis maxime et dissertationibus ac uariis actis litterariis conferrent, post editionem meam nec apud exteros nec in Germania defuere. sed haec studia magno cum feruore agitata effectum (ut uerum fatear) non ita magnum habuere, ut mihi, qui (ut par est) cum cura haec omnia, quatenus innotuere, examinaui, pauci hic illic aliquid utilitatis ad enarrationem adferrent, ueluti ISuessius in 'Catullianis' (Erlangae 1877) et HAIMunro in libro inscripto 'criticisms and elucidations of Catullus' (Cantabrigiae 1878). quamquam Munro et ipse in parte difficiliore rei criticae eadem laborat infelicitate, qua qui hanc prouinciam nuperrime adgressi sunt laborum fructum nullum tulerunt. pauci per hos ultimos annos flagrantiore opera tractati sunt scriptores quam Catullus: plus quam sexcentis coniecturis eum obruerunt Munro Peiperus Pleitnerus FSchoellius, alii multi. sed ex his sexcentis coniecturis duas tresue, si recte memini, recipere potui, ceterae fere omnes silentio praetermittendae erant utpote ne mentione quidem dignae; non quasi Catulli textus non indigeret

*) censuram libri Ellisiani scripsit LSchwabius in Fleckeis. ann. 1878 p. 257 sqq., in qua quae ipse collegerat prompsit nec inutilia nec iniucunda, quae passim a nobis adlata inuenies.

saepissime manu correctrice (hoc te edocebunt commentarii nostri), sed quia nemo illorum quidem eas dotes, quae in hoc poeta difficillimo ad ferenda iusta praemia requiruntur, nec singulas nec uero coniunctas in se habuit: factitandae rei criticae peritiam facultatemque summam, plenam poesis latinae et prioris et posterioris notitiam, sensum simplicem eundemque subtilem, iudicium elegans uenustumque (hic quippe illud ὅμοιος ὅμοιον γιγνώσκει ualet); ad quae omnia accedere debet longa tamquam familiaritas cum hoc poeta contracta.

Commentarios perpetuos in ueterum scripta edolare etsi non nimis adpetit animus, tamen, ubi semel amore huius poetae consilium cepi inlustrandi eius carmina, ita ab officio in me suscepto standum esse intellexi, ut quod agebam agerem. iam de huius operis ratione expositurus praemoneo, tam uirorum doctorum quam adulescentium studiis philologicis operam nauantium usui illud esse destinatum. talis autem commentarius, ut equidem statuo, ita debet institui, ut semper atque ubique interpretatio et critica sint consociatae. et de ipso uinculo firmo inruptoque, quo haec duo principalia philologi munera inter se continentur, cum in uolgus constet, non opus est disputatione; sed hanc rationem propterea sequi lubuit, ut et doctis exponerentur criticae nostrae rationes et iunioribus adesset exemplum coniungendi utriusque officii. quamquam in hac re refugi certam regulam ubique obseruare. modo enim a codicum lectione in lemmate posita, ubi in disceptationem uocaui uarias opiniones doctorum meamque ipsius sententiam exposui, processi ad singula enarranda; modo, si certa adesset emendatio, ab hac profectus totum me explicationi, ubi maioris erat momenti, dedidi breuiterque attigi librorum scripturas (interdum etiam in rebus apertissimis has plane neglexi); modo interpretandi rationibus frustra temptatis in corruptelis adhuc non intellectis ita derexi disputationem, ut huius finis et tamquam flos euaderet emendatio: uariis nimirum modis hic agi potest, et aliquid dandum est et rei ipsi et loco cum maxime tractato et ei quo inter scribendum inpellimur animo. ipsa autem enarratio difficillime omnino constituitur quousque progredi debeat quibusque finibus coherceri: siqua in parte, in hac ualet illud decantatum, arduom esse placere omnibus. sed discentium quoque commodis inseruiturus familiari quam uocant interpretatione potissimum adhibita semper paulo indulgentior fui nec in quaestionibus mere grammaticis peperci labori adscribendi ubique paragraphos artium librorumque maxime usu tritorum. ibi igitur qui plura scire cupiunt facile

poterunt reperire; neque enim in his rebus grammaticis ubique diutius conmorari permisit ingens quae praeterea interpreti adest materia. nam non minorem curam sibi flagitauit dictio Catulli secundum uniuersam latinitatem ceterosque poetas Romanos accurate exponenda et inlustranda larga exemplorum (electorum tamen) copia; in qua promenda eo minus eram parcus, quo magis est aegre ferendum, abire in dies magis lautam illam scientiae ex assidua lectione petitae opulentiam patrum auorumque propriam, quoque magis nobis est persuasum, adulescentium mentes ad percipienda penitus ueterum sensa loquelasque his exemplis non maligne suppeditatis nutriri atque educari. praeterea in hac quoque parte is, qui superiorum doctorum commentationes pertractauit multorumque errorum causas originesque perspectas habet, scit quam facile haud raro pauculorum uerborum additamentis, quae non possunt non superflua uideri hic illic obiter iudicantibus, in tempus futurum caueatur eorundem errorum iteratio. sed ad hanc interpretationem in re grammatica et latinitate uersantem accedit ea, quam antiquariam potes uocare utpote ad res diuersissimas uitae et cultus morumque antiquorum enarrandas spectantem; accedit porro ea, quam historicam appellare soleo quippe constantem cum in rerum gestarum tum in personarum poetae tempore uiuentium strenua siue explicatione siue indagatione; accedit denique ea, quam poeticam licet uocare nempe positam in singulorum sensuum ui ac potestate et in sententiarum inter se conexu et in totorum carminum compositione similibusque demonstrandis et in iudicio ferendo. et hae quattuor interpretationis partes ita inter se miscendae conciliandaeque sunt, ut singulas nec neglegas nec ceteris praeponas, sed bonum earum efficias concentum. quae tamen res ultro coegit, ut interdum breuior essem; ueluti in prolegomenis [p. 53] metricas rationes Catulli tempore ortas non ita ut uolui persequi licuit (alio fortasse eas accuratius tractabimus tempore).

Usus autem sum sermone latino eo magis, quo acerbius dolet animus, quod nostro tempore uel ei qui philologiae operam nauant, iuniores praesertim, certa latine et scribendi et sentiendi scientia magis magisque carent, fauentibus et aliis rebus et commentariis iam fere germanice scriptis: qui ut ferendi sunt in puerili institutione, ita postulandum est ut adulescentes harum litterarum studiosi non sumant in manus nisi eos libros, qui latina explicatione ueterum scripta inlustrant. haud pauca, quae per hos ultimos annos effutiuerunt nonnulli (ex. gr. de Horatio), numquam

essent edita, si inde a prima adulescentia illi latine loqui scribere cogitare didicissent opera strenua adsidua seuera. et uerendum est, ne mox plane simus in rutuba (ut ait Varro), nisi ad multa, quae olim in his rebus uiguere ac sancita erant, redibitur.

Restant nonnulla, quae his in uniuersum dictis possint addi. sed in aliis ipsi facile lectores intellegent consilium meum agendique rationem (ueluti in Labbaei glossariis adferendis me usum esse ea cautela, qua utendum esse nunc constat); illud unum adicio, quidquid priorum interpretum curis debeo, me sub eorum nomine adtulisse summa cum religione, cetera omnia memet ipsum collegisse (et in his sane nonnulla, quae postea iam apud illos extantia uidi): non probamus eos, qui priorum copias collectas tamquam rem communem et nullius in proprium adhibent usum.

Ad finem perueni. sed quia nonnullorum hominum male sedulorum opera huc iam in studiis Catullianis perducta est res, rogatos uelim doctos, ut abstineant ab hoc opere in iudicium uocando ei, quorum non est de illo iudicare: procul sit adrogantia, quae quod intellegere aut non potest aut non uolt reprehendit et uiris longe superioribus contumeliose obtrectat. — suauius superest officium, ut animo lubenti gratias agam omnibus (inter quos conmemoro THalbertsma collegam aestimatissimum), qui libellos editionesque rariores suppeditando me adiuuerunt.

Scr. Groningae Batauorum Kal. Sept. a. MDCCCLXXXIV.

* * *

ADDENDA ET CORRIGENDA.

Vixdum ultimam huic operi imposueram manum, cum in lucem prodiret nouus in Catullum commentarius ab Alexandro Riese germanice conscriptus [Lipsiae 1884]. de hoc uiro docto quid censeam, sciunt harum rerum periti; nec cur hoc nouissimo eius opere sententiam mutem habeo. immo uellem Riesius manum abstinuisset ab eo poeta, cui nec recensendo nec explanando ullo modo par erat. etenim si pretium noui alicuius commentarii non in expilandis tacite anteriorum adnotationibus (quibus raptim excriptis uide animi causa quam ridicule Riesius ex. gr. nouis uersiculis locupletauerit et Persium ad LVI 2 et Manilium ad LXVI 69, causam errorum suppeditante Ellisio), sed in promouendis proprio Marte studiis Catullianis est positum, ab hac parte aut nihil aut paulum praestitisse censendus est Riesius. qui sedulo quidem in

locis difficilioribus uarias doctorum (recentium maxime) sententias attulit, sed in his ita ut oportuit proba a prauis discernere nequiit, iudicii et acumine et subtilitate et elegantia aeque ac facultate critica omni miserandum in modum destitutus. sic ad sexcentas quae supererant siue in explicatione siue in emendatione difficultates dissoluendas nihil ille attulit, mira et peruersitate et infelicitate ubique insignis. duas eius obseruationes infra commemorabo.

Praeterea quae, qui libro nostro uteris, aut addas aut corrigas uelim, haec habeo:

p. 8 (lin. 5 ab imo) accessi uulgari opinioni, qua Valerium Catonem a. 90 natum putant (Teuffelius HLR. § 200, 1). iam dudum autem uere monuit Naekius [Val. Cat. p. 254], eum, cuius summa prope senectus a Furio Bibaculo commemoretur, non posse hoc iuniorem fingi. et hercle ex Suetonii d. gr. 11 uerbis *pupillum relictum eoque facilius licentia Sullani temporis exutum patrimonio* non hoc mihi uidetur innui, anno 80, cum Sulla colonias militares deduceret, Catonem adhuc pupillum fuisse, sed cognatorum ope destitutum facile tum patrimonio priuari potuisse. itaque circa idem fere tempus cum Furio Bibaculo Catonem in lucem esse editum putauerim; unde et melius anno fere 70 extitisse nouam studiorum rationem intellegitur.

p. 15, lin. 9 lege: in c. LXII.

p. 38, lin. 3 'Cinnae sui', lin. 6 'Romae', lin. 2 ab imo 'afluentes'.

p. 41, lin. 15: uti eis armis. — p. 43, lin. 5: adnumerandum.

p. 47, lin. 10 '*Cycladas*', lin. 14 'scholasticae'.

p. 48, lin. 4 ante notam: in eis carminibus.

p. 51, lin. 12 ab imo: et 10 *tristis*.

p. 54, lin. 10: est penthemimeres.

p. 85, lin. 10 adde post Senecam: Mart. VI 29, 7, Stat. silu. II 7, 90. — ibid. lin. 12: stil. lat. p. 84[7].

p. 95 ad V 3 cf. et Hor. sat. I 6, 13 *unius assis, non umquam pluris licuisse.*

p. 96 ad V 5 cf. et German. Arat. 290 *breuis lux* et ad u. 6 Apul. met. IV 35 *perpetuae nocti sese dedidere.*

p. 97, lin. 9 ab imo pro *ne tantum* lege *cum tantum.*

p. 105, lin. 2 ab imo cf. ex. gr. Verg. Aen. III 653.

p. 110, lin. 18: Ouid. am. III 14, 34 (ibid. lin. 8 ab imo adde ex. gr. Hor. sat. I 3, 89 et II 3, 246).

p. 113 ad IX 9 in fine: ut Liu. VII 26, 5. — ceterum cf. et Woelfflinus de allitt. p. 72 sq.

p. 115 ad X 5 cf. et Cic. ad fam. IX 16, 4 *incidunt in sermone uario multa.*

p. 121, lin. 19 adde: 'sit' omissum, ut interdum apud comicos (Plaut. Aul. 424).

p. 136, lin. 16 cf. et Varro d. l. l. VI 25 *Compitalia dies.*

p. 144, lin. 21: (cf. ad LI 10 app. crit.). — ibid. lin. 4 ab imo pro 'Mureti' restitue 'AGuarini'.

p. 147, lin. 10 post 'poeta' adde: et Romae in ponte sublicio saltasse uidentur Salii (Marquardti antiq. VI 3 p. 416).

p. 154, lin. 22 post 'tibi' adde: nam ex contemptus incuriaeque significatione (ad X 12) etiam altera ludificandi notio uerbo inrumandi accessit; cf. XXVIII 10, LXXIV 5.

p. 161 ad XXII 13. ex Riesii editione didici Traubium in 'libamentis criticis' (Monac. 1883), quae non accepi, coniecisse 'si quid hoc uenustius'; quod nec per se nec ob illius 'est' absentiam probo. — ibid. lin. 4 ab imo post 'gaudio' adde: (ibid. II 1, 118).

p. 175, lin. 5 ab imo: formam 'acina' apud Cael. Aurel. tard. IV 3, 61 et Cass. Fel. 35 p. 75 extare nuperrime didici.

p. 178, lin. 26: hoc donum.

p. 180, lin. 11 adde: **1. quis hoc potest uidere?** h. e. lentus (ἀδιάφορος) aspicere; cf. Fabri ad Liu. XXII 14, 6.

p. 191, lin. 17: Hor. epist. I 18, 58. — lin. 13 ab imo 'sic' traice ante 'caesura'.

p. 193, lin. 7: inmittens. secundum Graecorum rationem sentiendi Poseidon omnium et maris et terrae continentis aquarum dominus dicitur (Prellerus myth. gr. I p. 443 sqq.). nam eqs. — ibid. lin. 8 ab imo post Draegeri locum adde: 'me' post credendi uocabulum (cf. Kuehnerus gr. l. II p. 516 sq.) omissum est eo facilius, quod ex 'mi' sine negotio subintellegitur, ut Prop. I 1, 23 sq. — lin. 15 ab imo lege 'qua'.

p. 202, lin. 21 post 'Orest. trag. 57' adde: (Marquardtus antiq. VI 3 p. 32 not. 2).

p. 211, lin. 14 ab imo: Aen. V 800.

p. 216, lin. 16: quem uocas.

p. 235 ad XXXIX 18, 19. edidit nuper GGoetzius mus. Rhen. uol. XXXX p. 325 hanc glossam *Lactobriga est qui urina humana dentes sibi fricare solet.* non dubito quin haec quoque glossa (ut aliae a Goetzio editae) pertinuerit ad Lucilium, ut ex hoc rem cognitam habuisse censendus sit Catullus, qui eius saturis haud mediocre studium inpendisse uidetur.

p. 231, lin. 4 ab imo: Apul. met. II 2 in hominis liberalis descriptione *inmeditatus incessus.*

p. 234, lin. 10: ad XVII 24. — ibid. lin. 9 ab imo: indicet. et huic inrisioni conuenit illud 'salue' (recte Doeringius: profecto illam non saluere, sed abire potius in malam rem iubet). primo eqs.

p. 235, lin. 25 dormiui; scribe: 'narrat', contendit, ut Mart. III 87, 1 *narrat te rumor, Chione, numquam esse fututam.*

p. 239, lin. 12 sq. ab imo. 'tunc' inmutandi auctore Hauptio in 'tum' nulla adest causa, cum et 'tunc cum' inueniatur et 'tunc' (= tum potissimum) multo sit fortius.

p. 246, lin. 2 ab imo: (Verg. Aen. XI 764).

p. 247, lin. 14 post *loca* adde: et 70 *algida niue amicta.*

p. 252, lin. 10: quam. — ibid. lin. 5 ab imo: nullam.

p. 264, lin. 25: esse habitam.

p. 265, lin. 18 ab imo: 't' et 'n'.

p. 266, lin. 19: [anecd. gr. I p. 114].

p. 267 ad LIV 3. de delicatorum uitio quod disputaui, id commode stabilitum est glossa a GGoetzio (loco paulo ante laudato) edita hace: *pedicum: uicium mollitiae. lucilius in II satirarum pedicum iam ex-*

coquit omne. ubi pro uoce sensu cassa 'pedicum' legendum esse 'peditum' intelleges, si recordaris 'mollis' et 'cinaedus' esse synonyma. restituendumque puto Lucilio: ‒ ⏑⏑ ‒ ⏑⏑ ‒ | ⏑⏑ *peditum hiram excoquit omnem.* nam 'hīra' mensuram falso concludunt ex Plauti Curc. 238 (ubi 'chirae' codd.), 'hĭra' euincit linguā Vedica.

p. 275, lin. 12: Gr. II p. 79 sqq.

p. 303, lin. 23: *ἀπάτορα.*

p. 313, lin. 12: Ouid. am. III 7, 15.

p. 319, lin. 8 ab imo: Verg. Aen. VI 758.

p. 320, lin. 19 ab imo: *filiorum.*

p. 333, lin. 19: obscuratum.

p. 336, lin. 14: oriundus.

p. 350, lin. 7 ab imo: oriundum. — lin. 20 ab imo: rediturus.

p. 364, lin. 6. Riesius docuit iam Theocr. 21, 55 sic 'Amphitrite' translate adhibere. — ibid. lin. 7 ab imo adde non solum Cic. Arat. 129 *rostro Neptunia prata secantes,* sed prae ceteris Coripp. Ioh. I 168 sq. *aeratis aequora proris proscindunt celeres, sulcantur marmora rostris, spumea sub longis inmurmurat unda carinis.* quamquam haec non ex imitatione Catulli profluxerunt, ut nuperrime statuit RAmann 'de Corippo priorum poett. latt. imitatore' [Oldenburgi 1885].

p. 375, lin. 18: uoci 'falx'.

p. 379, lin. 23: coit illud.

p. 395, lin. 18: eandem rem.

p. 418, lin. 10: 'obscurata'.

p. 435, lin. 8: uno loco.

p. 457, lin. 18: erant signum amoris.

p. 465, lin. 17: *matri.*

p. 470 ad LXVI 49, 50. Callimachi fragmentum Riesius quoque similiter tractauit scribendo *γειόϑεν ἀντέλλον τε κακὸν φυτὸν οἵ πρὶν ἔφηναν*, non recte pluralem retinens (mus. Rhen. XXXVI p. 208).

p. 471, lin. 18: quibus Emathion.

p. 474, lin. 13 adde: de hac ipsa corona schol. Germanici p. 62, 8 Br. *astris adfixa.*

p. 512 sqq. de Euripidis Protesilao opinionem nuperrime a MMayero [Hermae XX p. 101 sqq.] prolatam taedet pluribus refellere; nec enim habeo cur meam sententiam (iam antea expositam in Fleckeis. ann. 1877 p. 411 sqq.) mutem. summae, qua uir ille omnia miscet, licentiae unum exemplum sufficit notasse rationem, qua Euripidis fragm. 652 explicat; quod aperte spectat ad spem recuperandi mariti, qua Laudamia tenebatur (cf. Senecae locus a nobis p. 514 adlatus): quales spes saepe inritas esse monuit puellam siue pater siue alius quicumque.

p. 533. de 'quod potui' et 'quo potui' interim disseruit etiam CRossbergius in Fleckeis. ann. 1884 p. 645 sqq., sed ut discrimen non recte explicaret.

p. 542, lin. 4: uereor ne plerique.

p. 606 sq. ad CXV 1 et 2. possis suspicari, glossam 'instar sunt maris' ita in textum inrepsisse, ut 'instar' u. 1 deprauaret.

Scr. Groningae Kal. Iuniis a. MDCCCLXXXV.